

Memòria viva del 14 d'abril de 1931

La proclamació de la República catalana, el 14 d'abril de 1931, va desfermar l'eufòria popular. La ràdio, primer, i els diaris, l'endemà, van ser els canals a través dels quals els ciutadans es van assabentar del canvi de règim, succeït només dos dies després de la victòria republicana a les eleccions municipals.

Per sort, encara podem conèixer de primera mà com va viure la població aquell moment, al marge dels fets enregistrats pels historiadors. El *Quadern* ha demanat a mitja dotzena de testimonis que parlin dels seus records. Són la mestra Pepita

Macau, el dirigent d'Esquerra Republicana Victor Torres, l'ex-combatent republicà Leandre Saún, l'empresari pel·leter Andreu Colomer i Munmany, l'artista Carles Fontserè —de qui reproduïm un extracte de les memòries— i l'ex-alcalde de Lleida Francesc Pons.

Pepita Macau

“Llàstima que durés tan poc”

SÍLVIA MARIMÓN

La Pepita Macau (Pau-Saverdera, 1914) estudiava magisteri a l'Escola Normal l'any 1931. Aquell 14 d'abril no hi va haver classe. “Recordo que ens van dir: ‘És festa, perquè s'ha proclamat la República’. Per celebrar-ho, ella i les seves companyes de classe van decidir anar a ballar sardanes. La diversió va durar fins tard. “Quan vaig tornar al convent de les dominiques, on m'estava com a pensionista, les monges em van sermonejar”. Per a

la Pepita aquell va ser un dia de festa i alegria, però les monges “estaven preocupades perquè es pensaven que incendiarien el convent, jo els vaig assegurar que no els passaria res”.

Ella i les seves tres germanes van estudiar per ser professores, com el seu pare, el pedagog Isidre Macau. Acabats els estudis, va ser professora a la innovadora escola Montessori. Després de la Guerra Civil, però, va venir l'exili a Anglaterra. Per a Pepita Macau, que no va poder tornar a trepitjar una esco-

la fins després de la mort de Franco, els anys de dictadura van significar un retrocés molt important en tots els aspectes. “Durant la República va ser una puixança de tot, llàstima que durés tan poc”.

Victor Torres

“Van ser dies d'exaltació”

LLUÍS VISA

Victor Torres, de 91 anys, un dels dirigents històrics d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), va viure des de petit en un ambient familiar on es respirava republicanisme. Potser per això conserva molt frescos els records dels dies anteriors i posteriors a la proclamació de la República. Tenia 16 anys i ja estudiava primer de Dret a la Universitat de Barcelona. Com s'havien suspès les classes, va tornar a Lleida i va viure amb el pare, el doctor Hum-

bert Torres, líder republicà, els moments de màxima efervescència. “Quan es van conèixer els resultats electorals del 12 d'abril vaig anar al Casal de l'avinguda de Blondel i des del balcó el meu pare va arengar la multitud congregada al carrer. L'endemà, ens vam manifestar fins al Govern Civil per reclamar la llibertat dels presos polítics”. El polític explica: “Quan es va conèixer la proclamació de la República a Lleida, el meu pare va ser l'encarregat d'hissar la bandera republicana a l'edifici sanitari de la Gota de

Llet”. Torres recorda que es va haver d'improvisar una bandera buscant cintes morades per afegir-les a les vermelles i grogues. “Van ser uns dies d'exaltació republicana i popular extraordinària”.

Leandre Saún

“Vam sentir esperança”

ORIOLE AYMI

Leandre Saún (Gandesa, 1912), extinent de l'exèrcit republicà, va perdre la guerra, va malviure dos anys al camp de refugiats d'Argelès i va ser capturat, torturat i condemnat a mort per la repressió franquista quan va tornar a creuar els Pirineus per reorganitzar el Partit Comunista en la clandestinitat. Res d'això, però, li ha esborrat el somriure a Saún, a qui la dictadura va permutar la pena capital per 30 anys de presó,

que va complir en 12. L'abril del 1931, tenia 19 anys. Va assabentar-se de l'adveniment de la República al Centre Republicà, on una ràdio i pocs diaris llegits en veu alta per algú que en sabia eren l'única connexió d'aquest municipi amb l'actualitat política. En un altre local del poble es reunien els terratinents i la resta de la classe conservadora. Malgrat la divisió ideològica, Saún no recorda cap conflicte. El mateix dia que el president Francesc Macià va proclamar la República els

joves van sortir en manifestació per celebrar-ho, en un ambient que recorda festiu. “Van arribar llibertats que desconeixem, vam sentir esperança d'una vida millor”, recorda Saún.

Andreu Colomer i Munmany

“S'identificà amb llibertinatge”

EVA CLOTA

L'empresari pel·leter Andreu Colomer i Munmany, promotor del Museu de l'Art de la Pell de Vic, tenia 18 anys el dia de la proclamació. Recorda que aquell dia una gran bandera republicana onejava al vent en un cèntric cafè. “Vaig agafar la mota i vaig anar a passar-hi per sota. Va ser la meua manera de saludar la bandera i la República”. També explica que ell i els de la seva colla no sentien la “cosa política” i que no

estaven massa implicats en aquests temes, sinó més aviat en passar-ho bé. De tota manera, explica que l'ambient que es respirava a Vic no era molt festiu. “En aquells moments, Vic era una ciutat molt religiosa i tot el que es desmarcava d'això era vist amb preocupació”. Segons ell, els vigatans de l'època no varen assimilar República a llibertat sinó a llibertinatge, a manca de disciplina i ordre, a extremisme, a abusos de llibertat, a crema de convents... “I això és una mi-

ca el que va ser, no?”. “No hi havia cultura per comprendre bé el que representava la República”, diu, i afegeix: “A Vic hi havia la sensació que era un fenomen extemporani”.

Carles Fontserè

“Recordo la gent enfervorida”

Vaig arribar a la plaça de Sant Jaume seguint els grups que venien de la Rambla i pujaven carrer de Ferran amunt. Devia fer molt poc que Lluís Companys havia hissat la bandera republicana al balcó de l'Ajuntament. Ara, al cap de tants anys, no puc precisar si vaig ser-hi present en el primer moment o després de la proclamació. El que recordo són els aplaudiments i visques enfervorides de la multitud cada cop que Companys, respo-

nent al seu clam, sortia al balcó per arengar-la amb paraules i gestos de triomf. En aquella època no hi havia serveis de megafonia. Hom s'assabentava del que deien els oradors gràcies, en part, al fet que els de més a prop en repetien frases i aquestes corrien de grup en grup. Un caràcter d'afirmació rabiosament antimonàrquic animava els components d'aquella concentració popular després que en les eleccions municipals una majoria a favor de la República ha-

gués estat decisiva per a fer caure la monarquia d'Alfons XIII”.

Extracte de *Memòries d'un català (1931-1939)*, d'Editorial Porrà, seleccionat per Xavier Moret.

Francesc Pons

“Temia que allò acabés fatal”

L. V.

Francesc Pons va néixer a Argentina el 1913. Va arribar a Lleida amb 10 anys i la proclamació de la República el va sorprendre estudiant primer de Farmàcia a la Universitat de Barcelona. Tenia 17 anys i recorda que la població estava molt exaltada. “Hi va haver tantes vagues i manifestacions que vam perdre moltes hores de classe i els professors van acabar aprovant molts estudiants que en una situació normal no

haurien superat el curs”, comenta. “Vaig viure aquell moment”, recorda, “com la majoria de la gent que tenia l'esperança que amb el nou règim es podria millorar una situació que no era gaire bona per a ningú. Però també amb una certa prudència perquè èrem molts els que ens temíem que allò podia acabar fatal, en un desastre, com es va confirmar amb la Guerra Civil”. Pons reconeix que la República no el va marcar políticament. “Les meves idees no eren

contràries a la República, però sí que ho eren a corrents ideològics com el comunisme”. El 1934 va entrar a la Falange i després va ser designat alcalde de Lleida, càrrec que va ocupar de 1957 a 1967.